

DE

de wereld

Elk uur een moord

Bendeoorlog in
El Salvador is
heviger dan ooit

Een lid van bende Barrio 18 werd met andere mannen preventief aangehouden tijdens een politie-inval. Het litteken op zijn buik laat zien waar een kogel door zijn lichaam is gegaan.

VEILIG EL SALVADOR IS NOG VER WEG

El Salvador is wat moorden betreft het gevaarlijkste land ter wereld. Ondanks de ingrepen van president Cerén woedt de bendeoorlog heviger dan ooit. Zelfs een potje voetbal kan de dood betekenen.

tekst LORETTA VAN DER HORST foto MARIELLE VAN UITERT

Vijf lichamen liggen verspreid over een voetbalveld in de buurt Veracruz, ten noorden van hoofdstad San Salvador. Een picknicktafel vol lege bierflesjes wijst erop dat de massamoord plaatsvond na de voetbalwedstrijd. Getuigen zeggen dat een groep mannen het veld opkwam en op de spelers begon te schieten. De rivier die aan het grasveld grenst, is de denkbeeldige grens tussen de territoria van twee vijandelijke bendes, Mara Salvatrucha en Barrio 18. Duidelijker kan de hevigheid van het geweld niet worden.

De massamoord verschijnt de volgende ochtend met koeienletters op de voorpagina van elke krant. Ondanks het gemiddelde van één moord per uur in El Salvador is vijf lijken op één locatie toch wel het gesprek van de dag. "In dit land valt niet te leven," zegt poortbewaker Ismael, die uit veiligheidsoverwegingen zijn achternaam liever niet zegt. Hij verloor zijn zestienjarige zoon aan bendege geweld en is zich er pijnlijk van bewust dat 94 procent van de moorden onopgelost blijft. "Als er niks gebeurt, neem ik met mijn acht broers wraak," zegt hij.

Een van de vijf lichamen op een voetbalveld in de buurt Veracruz, ten noorden van hoofdstad San Salvador, waar de vijandelijke bendes Mara Salvatrucha en Barrio 18 elkaar ontmoetten.

Vaak zijn de executies het gevolg van een onbetaalde afpersom. "Ik betaal elke maand een vast bedrag aan elke bende," zegt Antonio, die een transportbedrijf runt. Het wordt ook wel de 'oorlogstaks' genoemd. Afpersing is een vaste bron van inkomsten voor de bendes, die het vooral op kleine winkels en ondernemers hebben gemunt.

Ondanks de concentratie van het geweld onder de armen werd in juli een groep Canadese toeristen beschoten toen ze onderweg waren naar hun hotel in Suchitoto, dertig kilometer ten noorden van de hoofdstad. De grenzen tussen de territoria van de bendes liggen als een onzichtbaar en complex raster over steden heen. "Als een bende lid ziet dat een onbekende door zijn buurt loopt, zal hij om zijn id-bewijs vragen. Is daarop te lezen dat je uit een buurt komt waar de andere bende regeert, dan schiet hij je neer," zegt Luis, de chauffeur van het forensische busje dat de lijken van het voetbalveld ophaalt. Ook hij blijft liever anoniem.

Nadat Luis de vijf lichamen in de wagen heeft geladen, is het afwachten of hij met het extra gewicht de heuvel op zal komen. De eerste keer hapert de motor en rolt het met lijken volgeladen busje terug de gevaarlijke wijk in. Maar met een extra aanloop lukt het toch. Opgelucht en in stilte gaat het team naar de volgende plaats delict.

Agressie als oplossing

Op het prikbord van het centrale politiebureau van San Salvador prijkt een foto van een door bendes vermoorde agent. Hij is nummer 52 dit jaar. De eenheid wordt gevaarschuwd; deze week draaien alle agenten overuren. Het land is in staat van alertheid gebracht door een reeks moorden op buschauffeurs door bendeleden van Barrio 18. "De bende wil de regering dwingen met de leiders in gevangenschappen te onderhandelen," zegt Marcos, een van de agenten.

Maar onderhandelen heeft de in juni vorig jaar gekozen president Salvador Sánchez Cerén sinds begin dit jaar definitief afgezworen. Hij beëindigde in januari officieel een in 2012 gesloten wapenstilstand tussen de regering en de bendes die het aantal moorden in 2013 met 41 procent deed dalen tot 'slechts' vijf per dag. Hij introduceerde zijn 'Plan Veilig El Salvador', dat de nadruk legde op preventie en sociale programma's. Toch gebruikte Cerén steeds vaker de harde hand, met meer moorden als gevolg: met 4942 moorden in de eerste negen maanden

van 2015 is het moordcijfer over heel 2014 nu al ruim overschreden. "Het bestand van 2012 werd in het geheim gesloten. Toen dat aan het licht kwam, verloor het zijn politieke draagkracht," zegt Juan Martínez, een antropoloog die de bendes van dichtbij bestudeert. "Dit is een heel gewelddadige samenleving," voegt hij toe. Hij verwijst naar de burgeroorlog die tussen 1979 en 1992 woede en waarbij 75.000 mensen stierven. "Agressie wordt nog altijd als de enige oplossing gezien."

El Salvador telt zo'n zestigduizend bendeleden, vaak gedeporteerd uit de Verenigde Staten. Daar werden de bendes in de jaren negentig gevormd door vluchtelingen van de burgeroorlog. Zij waren met hun taalachterstand en afwijkende gedrag niet welkom in het naoorlogse El Salvador. Werk was schaars, maar er waren wapens in overvloed. Geweld werd een manier om respect af te dwingen, territoria te winnen of wraak te nemen op een andere bende.

Speciale politie-eenheid

Twaalf leden van de Mara Salvatrucha liggen op dunne matjes gebouwd aan een hek dat een politieparkeerplaats omringt. "Er was geen plek meer in de cellen," zegt een bewaker. Het ruikt er naar zweet en urine. Plastic zeilen moeten de mannen tegen de zon beschermen. Ze menen vast te zitten voor autodiefstal, maar de hevig getatoeëerde Juan Carlos geeft toe dat hij meerdere misdrijven heeft gepleegd. Hij wil niet in detail treden, maar zijn dossier is duidelijk; ontvoering, zware mishandeling, ontvangst van illegale goederen en nog een aantal delicten.

Vrijwel elke dag komen er nieuwe gevangenen bij onder het zeil. President Cerén heeft extra politie-eenheden ingezet om bendes de kop in te drukken. De 'halcones' (valken) bijvoorbeeld, een speciale eenheid gespecialiseerd in het gericht bestrijden van bendes. "We hebben vaak vuur gewisseld met de bendes," zegt Pedro, een van hen. Hij wijst naar een kogelgat in de motorkap. "Een paar dagen geleden eindigde dat met de dood van een van hen." Volgens president Cerén zorgden confrontaties met politie in mei voor zo'n dertig procent van de doden.

Tijdens een avondpatrouille in de politiepick-up wijst Pedro naar een bellende vrouw op straat. "Zij laat de bende weten dat we eraan komen," zegt hij. Zodra het licht op groen springt, scheurt de auto de weg over, een arme buurt in. De wagen komt plotseling tot stilstand en Pedro en de andere zwaar bewapende en gemaskerde 'valken'

springen de pick-up uit en forceren een man op zijn knieën. Twee naderende jongemannen worden hardhandig tegen de muur geduwd. Volgens Pedro zijn het drugs-handelaren, maar vanwege gebrek aan bewijs laat hij ze weer gaan.

Niet ver van deze plek worden een aantal dagen later tientallen jongens gearresteerd. Tussen hen zit Carlos. De getatoeëerde nummers 1 en 8 op zijn armen en borst hebben al vaker tot arrestaties geleid. Een groot litteken op zijn buik laat zien waar jaren geleden een kogel doorheen ging. "Toen de politie binnenviel, zat ik rustig thuis," zegt hij. "Ze bemoeien zich nu met je familie, wat we niet tolereren." De grootvader van een van de jongens loopt zichtbaar kwaad tussen de agenten. "Jullie pakken onschuldige jongens en behandelen ze als criminelen," zegt hij.

Of de man nu gelijk heeft of niet: het geweld neemt toe, en zowel het bestand als het gebruik van de harde hand schiet tekort. Juan Martínez noemt het politieke lapmiddelen die niet op wetenschap gebaseerd zijn. "Daarom falen ze, ze hebben een doordacht plan nodig," zegt hij. Ondanks het in theorie 'zachte' Plan Veilig El Salvador van president Cerén blijft de bendeoorlog door woeden. De gemiddelde Salvadoriaan kan kiezen om naar de Verenigde Staten te vluchten, of blijven hopen op betere dagen.

Stijging

Dit jaar zullen in El Salvador naar verwachting bijna zesduizend mensen worden vermoord. Op een bevolking van zo'n zes miljoen komt dat neer op 91 moorden per honderdduizend inwoners. Dat zou het ook meteen het gevaarlijkste land ter wereld maken (oorlogsgebieden als Syrië niet meegerekend). Ter vergelijking: Nederland kende in 2014 een moordcijfer van 0,7.